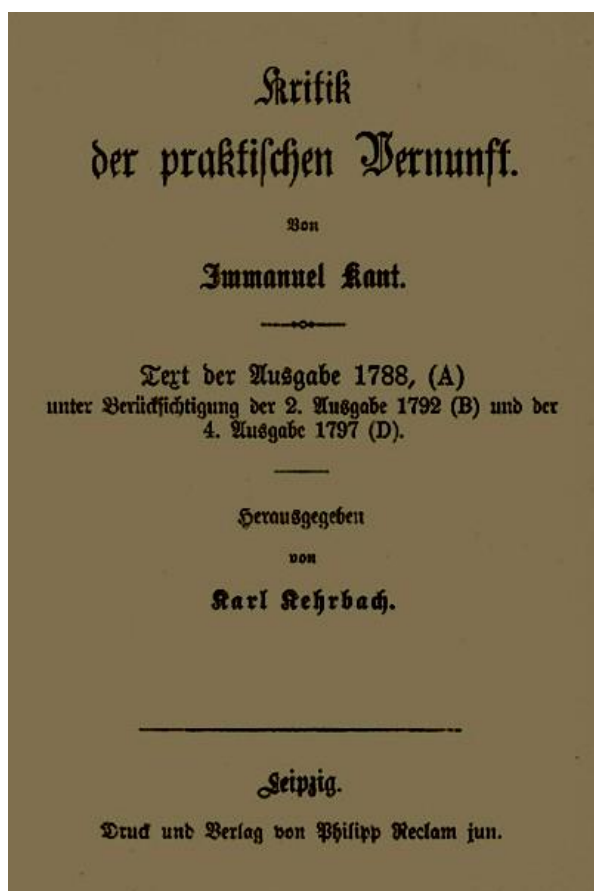

4. lecke:**A gyakorlati ész**

A gyakorlati ész kritikája, 1788

Feladat: Olvassa el *A gyakorlati ész kritikája* című műből Előszót.

I. Kant: *A gyakorlati ész kritikája*. (GYÉK) Budapest: Gondolat, 1991. (ford. Berényi Gábor)

Az erkölcsi eszme

Kant szerint a metafizikát a szabadság, Isten és a lélek halhatatlanságának a kérdései alapozzák meg. A tiszta elméleti ész gyakorlati használata a szabadság és az akarat problémájából indul ki. A szabadság alapozza meg a moralitást. Az akarat pedig azon képességünk, amellyel az ember képzeteinek megfelelő tárgyakat hoz létre, vagy elhatározza magát erre.

Erkölcsei törvény

Maxima

Kategorikus imperatívusz

Cselekedeteim alapja a szubjektív alapú maxima. Azonban végső mozgatója az erkölcsi törvény, amelyet el *kell (soll)* gondolnunk ahhoz, hogy szabadságról beszélni lehessen. Azaz az erkölcsi törvény nem levezethető, nem bizonyítható, hanem előfeltételezni kell, különben a moralitás értelmét veszti.

„Cselekedj úgy, hogy akaratod maximája mindenkor egyszersmind általános törvényhozás elveként érvényesülhessen. GYÉK, 7.§.

1. Ez a szövegrész a következőkre mutat rá:

A maxima eltérhet az erkölcsi törvénytől, ugyanakkor a helyes magatartás az, ha úgy cselekszünk, hogy az akár erkölcsi törvényként is értelmezhető lehessen, azaz a maximát az erkölcsi törvényhez kell igazítani

Az itt elemzett kérdéshez olvassa el a következő szövegrészt, és elemezze!

„A legközönségesebb értelem, is minden útbaigazítás nélkül képes eldönteni, hogy a maximában melyik forma alkalmas általános törvényhozásra, s melyik nem. Maximámmá tettem például, hogy vagyonomat bármely biztonságos eszközzel növelni fogom. Most egy letét van birtokomban, amelynek tulajdonosa meghalt, s írásban nem rendelkezett a letét sorsáról. Maximám természetesen működésbe lép. Csak azt szeretném megtudni, hogy ez a maxima mint általános gyakorlati törvény is érvényes lehet-e. Tehát az adott helyzetre alkalmazom, s megkérdem, öltheti-e vajon törvény formáját, tehát hogy maximámmal egyúttal az alábbi törvényt is megfogalmazhatom-e: bárki letagadhat olyan letétet, amelynek elhelyezését senki sem tudja bizonyítani. Azonnal figyelmes leszek arra, hogy az effajta elv törvényként önmagát szüntetné meg, mert azzal a következménnyel járna, hogy egyáltalán ne létezzék letét.” GYÉK, 4. §. Megjegyzés

Azaz bár eltulajdoníthatom a letétet, de nem tehetem ezt a cselekedetemet általános törvénné, hisz azzal a letét fogalmilag megszűnne. Azt viszont általános parancsá tehetem, hogy senki nem tulajdonítsa el a nála letétbe helyezett dolgot. Így akkor cselekszem helyesen, ha egyéni cselekvésemet ehhez igazítom.

Feladat: Olvassa el Kant A gyakorlati ész kritikájából A gyakorlati ész módszertana című részt!

Kérdések:

1. Mit jelent a kötelesség és szentség fogalma?
2. Miért van értéke a lemondásnak ahhoz, hogy a kötelességet teljesítsük?
3. Mi vesz rá bennünket a morális cselekedetekre?

„Kedélyemet két dolog tölti el egyre újabb és fokozódó csodálattal s tisztelettel, minél gyakrabban és kitartóbban gondolok rájuk: *a csillagos ég fölöttem és az erkölcsi törvény bennem*. Egyiket sem szabad mintegy homályba vagy fantasztikumba burkolva, látókörömön kívül keresnem, és pusztán sejtennem; magam előtt látom, s közvetlenül létezésem tudatához kapcsolom őket. Az első annál a helynél kezdődik, amelyet a külső, érzéki világban foglalok el, és a kapcsolatot, amelyben vagyok, kitágítja a világok és a rendszerek sokaságával való kapcsolat beláthatatlan nagyságává, valamint e mozgások kezdetének és fennmaradásának határtalan idejévé. A második az én láthatatlan énemnél, személyiségemnél kezdődik, és olyan világba helyez, amely valóban végtelen, de csak az értelem számára puhatolható ki, s amelyről felismerem, hogy általános és szükségszerű kapcsolatban vagyok vele (s ezáltal egyszersmind valamennyi látható világgal is), nem pusztán esetleges kapcsolatban, mint amott”. GYÉK, Zárszó.

Feladat:

Értelmezze a részletet! Mit jelent itt a „csillagos ég” és mit az „erkölcsi törvény”, és miért e kettőt emeli ki Kant?

Összefoglalás: A ész kritikája a tiszta elméleti ész gyakorlati használatát jelenti, azaz az ész ugyanaz, csak vonatkozási iránya más (gyakorlati). Az alap az akarat, a szabadság és az erkölcsi törvény vizsgálata. Mindezt a gyakorlati ész posztulátumai (halhatatlanság, Isten léte, szabadság) során fejti ki részletesen. Kant fontos meglátása: az észhasználat, amennyiben az csak az ösztönöket elégíti ki, nem emeli az embert az állatiság fölé. Az embernek morális lénynek kell (*soll*) lennie, aki képes a jó és a rossz között döntést hozni. Nézetei a neokantiánus elméleteken keresztül jelentős hatással bírtak egyes jogelméleti irányzatokra.

Jelen dokumentum a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014